

9.3.2007

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
00102 Eduskunta

EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIEN
3725/4/06
13.3.07
X jättänyt telefax

1002 / HA

Apulaisoikeusasiamiehen selvityspyyntö 20.12.2006

DOSENTTI JOUNI LUUKKAISEN KIRJE EDUSKUNNAN OIKEUS-
ASIAMIEHELLE 7.11.2006 (DNRO 3725/4/06)

Opev 2007-30

Kantelukirjoituksessaan Jouni Luukkainen toteaa, että perusopetuslain 13 §:n voimaantulosta 1.8.2003 lähtien Helsingin kaupungin peruskoulun oppilaalla on tästä säännöksestä seuraavasta oletusarvoisesta katsomusjärjestelystä poikkeavan opetusjärjestelyn perustana oltava huoltajan 1.8.2003 tai sen jälkeen tekemä nimenomainen kirjallinen tahdonilmaisu. Kantelukirjoituksessaan Luukkainen toteaa, että opetusvirasto on jättänyt tyystin valvomatta sen, että tämän tahdonilmaisun on oltava huoltajien yhteinen korkeimman hallinto-oikeuden kyseisen säännöksen tulkintaa koskevan ratkaisun KHO:2004:99 mukaisesti ratkaisun ajankohdasta 25.11.2004 lähtien.

Opetusvirasto toteaa, että KHO:n ratkaisun (2004:99) mukaan toinen huoltajista ei toisen vastustaessa voi pätevästi tehdä perusopetuslain 13 §:n 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattoman lapsen osallistumisesta uskonnonopetukseen. KHO:n mukaan kunnan päätös, joka on merkinnyt sitä, että mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattomien lasten edellytettiin jatkavan uskonnonopetuksessa, oli siten lainvastainen. KHO ei ratkaisussaan ottanut enemmälti kantaa siihen, miten lasten opetus edellä mainitun johdosta on järjestettävä. Opetusviraston käsityksen mukaan Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa ei otettu kantaa siihen missä muodossa huoltajien on perusopetuslain 13 §:n 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus tehtävä.

Kantelukirjoituksessaan Luukkainen esittää vaatimuksessaan 1, kohdat a - c, että koulut ilmoittaisivat huoltajille kaikilla luokka-asteilla siirtävänsä oppilaat pois uskonnon tai elämäkatsomustiedon opetuksesta,

9.3.2007

jos oppilaan huoltajat eivät yhdessä ilmoita tai pyydä, että he haluavat lapsensa jatkavan joko kyseisen uskonnon tai elämäntiedon opiskelua. Vaatimuksen 1 kohdassa d Luukkainen esittää, että koulu kertoisi huoltajille järjestelyn jatkumisesta, mutta heidän olisi kuitenkin ilmoitettava, että järjestelyn on molemmat huoltajat hyväksynyt. Luukkaisen kantelun lähtökohtana on se, että lomake, jolla opetusvirastossa uskonnonopetukseen osallistumista huoltajilta tiedustellaan, on puutteellinen, koska lomakkeessa on vain yhden huoltajan allekirjoitus. Lisäksi hän pitää opetusviraston tiedottamista asiasta riittämättömänä.

Opetusviraston perusopetuslinjalta saadun tiedon mukaan opetusvirastossa ei ole lukuvuoden 2006-2007 aikana toimittu Luukkaisen kantelukirjoituksessa vaatimalla tavalla, koska on katsottu, että koulut ovat itse riittävästi tiedottaneet huoltajia uskonnon ja elämäntiedon opetuksesta ja opetusryhmien määräytymisestä opetuksen nivelkohdissa eli kouluun ilmoittautuessa ja siirryttäessä 7.luokalle. Huoltajille on annettu tietoa myös Tervetuloa kouluun - ja kuudesluokkalaisten oppaan välityksellä. Opetusviraston intranetistä löytyvät ohjeet uskonnon ja katsomusaineen opetuksen järjestämiseksi. Lisäksi kouluissa ja perusopetuslinjalla on luotettu huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön ja ajateltu yhden allekirjoituksen riittävän ilmaisemaan huoltajien yhteisen tahdon. Vuoden 2007 lomakkeeseen Osallistuminen koulun uskonnon opetukseen on lisätty toisen huoltajan allekirjoitus.

Keväällä 2006 opetusviraston perusopetuslinjalla tehtiin kaikille evankelisluterilaiseen kirkkoon kuulumattomille, mutta enemmistön uskonnon opetukseen osallistuville 4-6. -luokkalaisten oppilaiden huoltajille alla oleva kysely katsomusaineen opiskelusta:

Tiedoksi 4.-6.-luokkalaisten huoltajille, joiden lapset eivät kuulu evankelisluterilaiseen kirkkoon, mutta jotka osallistuvat evankelisluterilaisen uskonnon opetukseen

Uusi uskonnonvapauslaki astui voimaan 1.8.2003. Opetushallitus on maaliskuussa 2006 tarkentanut perusopetuslain ja uskonnonvapauslain soveltamisohjeita kouluille.

Perusopetuslain 13 §:n voimaantullessa (2003) lapsenne oli jo koulussa joko ensimmäisellä, toisella tai kolmannella luokalla. Hän ei ole tästä syystä koulutulokkaana täyttänyt uskonnon opetuksen järjestelyyn liittyvää lomaketta. Opetushallituksen tarkennettujen ohjeiden mukaan näiden oppilaiden huoltajilta tulee tiedustella lapsensa uskonnon opetuksen osallistuminen. Tästä syystä toukokuun 2006 aikana kaikille huoltajille, joiden lapsi opiskelee vuosiluokilla 4-6 ja joka osallistuu evankelisluterilaisen uskonnon opetukseen, mutta ei kuulu evankelisluterilaiseen kirkkoon, tehdään kysely asiasta.

9.3.2007

Kaikilla oppilailla on edelleen mahdollisuus osallistua enemmistön, siis evankelisluterilaisen, uskonnon opetukseen.

Lomakkeen täyttävät sellaiset oppilaat, jotka ovat opiskelleet evankelisluterilaista uskontoa vuoden 2003 jälkeen ja opiskelevat sitä edelleen, mutta eivät kuulu evankelisluterilaiseen kirkkoon. Lomake palautetaan omalle luokanopettajalle ja säilytetään koulussa.

Oppilaan nimi _____

Osallistuminen evankelisluterilaisen uskonnon opetukseen, vuosiluokat 4-6

valitse jompikumpi (X)

☐ *oppilas jatkaa evankelisluterilaisen uskonnon opiskelua*

☐ *oppilas ei jatka evankelisluterilaisen uskonnon opiskelua, vaan osallistuu*

☐ *elämäkatsomustiedon opiskeluun*

☐ *korvaava opetus omassa yhteisössä*

☐ *korvaava opetus koulussa (muuta kuin uskontoa)*

Helsingissä ____/____20____

Huoltajan allekirjoitus

Opetusviraston perusopetuslinjan mukaan vastaavaa kyselyä ei katsottu tarpeelliseksi tehdä vuosiluokkien 1-3 oppilaille, sillä he ovat aloittaneet koulun vuoden 2003 jälkeen ja heidän huoltajille on kouluun ilmoittautumisen yhteydessä selvitetty (Tervetuloa kouluun –oppaassa ja varsinaisessa ilmoittautumistilanteessa) uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetukseen osallistumisen käytännöt alla olevalla tavalla:

Uskontojen opetus

Uskonnon tai elämäkatsomustiedon opetukseen osallistumisesta ilmoitetaan kouluun ilmoittautumisen yhteydessä. Evankelisluterilaiseen kirkkoon kuuluvat oppilaat ohjataan evankelisluterilaiseen uskontoon. Ortodoksiseen kirkkokuntaan kuuluvat oppilaat ohjataan ortodoksisen uskonnon opetukseen. Uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomat oppilaat ohjataan elämäkatsomustiedon opetukseen. Muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluville oppilaille järjestetään huoltajan pyynnöstä oman uskonnon opetusta, mikäli kolmen oppilaan huoltajat sitä pyytävät. Tällä hetkellä Helsingissä järjestetään islamin, katolisen, buddhalaisen ja Krishna uskonnon opetusta.

9.3.2007

Uskonnon opetus ei ole uskonnon harjoittamista. Virsiin, rukouksiin ja uskonnollisiin toimituksiin tutustuminen - muutoin kuin hartauden harjoittamisen muodossa - on oman uskonnon opetusta, samoin vierailukäynnit kirkkoihin ilman osallistumista kirkollisiin toimituksiin. Uskonnon opetuksen sisällössä korostuu opetussuunnitelman mukaan oman uskonnon tuntemus.

Koulut ilmoittavat lukuvuoden alussa koulussa järjestettävistä uskonnollisista tilaisuuksista.

Evangelis-luterilaisen uskonnon opetus on avointa kaikille oppilaille. Uskonnon opetuspaikka ei aina ole oma koulu, koska opetusta on keskitetty alueellisesti. Jos oman uskonnon opetusta ei järjestetä, huoltaja voi pyytää korvaavaa opetusta tai ilmoittaa oppilaan elämäkatsomustiedon tai evangelis-luterilaisen uskonnon opetukseen.

Opetusviraston perusopetuslinjan mukaan rehtoreita on lisäksi ohjattu toimimaan kouluun ilmoittautumisen yhteydessä edellä olevien ohjeiden mukaan. Ne oppilaat, jotka pyytävät oman uskonnon opetusta tai osallistuvat enemmistön uskonnon opetukseen, vaikka eivät evangelis-luterilaiseen kirkkoon kuulu täyttävät alla olevan lomakkeen. Tammi-kuussa 2007 alla olevaan lomakkeeseen lisättiin toisen huoltajan allekirjoitus.

Lomakkeen täyttävät muun uskonnollisen yhdyskunnan kuin evangelis-luterilaisen kirkon tai ortodoksisen kirkkokunnan jäsenet sekä ne uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattomat, jotka saamansa kasvatuksen tai kulttuuritaustansa perusteella osallistuvat jonkun uskonnon opetukseen. Tiedot siirretään Primuksen opiskelijarekisterin Tiedot-välilehden Katsomusaine-kenttään. Lomake säilytetään koulussa.

Oppilaan nimi _____

Oppilaan oma uskonto ☐ katolinen

☐ islam

☐ buddhalainen

☐ muu, mikä _____
uskonnollinen yhdyskunta, johon oppilas kuuluu

1. Pyydän oppilaalle oman uskonnon opetusta.

Mikäli opetus ei toteudu, oppilas osallistuu

9.3.2007

___ enemmistön uskonnon opetukseen

___ Koulun järjestämään korvaavaan opetukseen

___ oman yhteisön järjestämään korvaavaan opetukseen, josta
oppilas ei saa arvosanaa todistukseen

___ elämäkatsomustiedon opetukseen

2. En pyydä oppilaalle oman uskonnon opetusta.

Tällöin oppilas osallistuu (valitse yksi seuraavista)

___ enemmistön uskonnon opetukseen

___ koulun järjestämään korvaavaan opetukseen

___ oman yhteisön järjestämään korvaavaan opetukseen, josta
oppilas ei saa arvosanaa todistukseen

___ elämäkatsomustiedon opetukseen

* Oman yhteisön antamasta korvaavasta opetuksesta tulee toimittaa kouluun
yhteisön antama todistus.

Helsingissä ___/___20___

Huoltajan allekirjoitus

Huoltajan allekirjoitus

Tiedoksi huoltajalle

Uusi uskonnonvapauslaki astui voimaan 1.8.2003. Evankelisluterilaisen ja ortodoksisen uskonnon sekä elämäkatsomustiedon opetus järjestetään Helsingin peruskouluissa entiseen tapaan.

Koulu järjestää oppilaalle huoltajan pyynnöstä oman uskonnon opetusta. Sellaisen uskonnon opetus, jota Helsingin kaupungin kouluissa ei vielä anneta, aloitetaan kolmelle rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvalla oppilaalle, jos heidän huoltajansa sitä pyytävät.

Helsingin kaupunki järjestää lukuvuonna _____ - _____ oman uskonnon opetusta katolisessa, islamin, buddhalaisessa ja krishna -uskonnossa. Ope-

9.3.2007

tuspaikkana on pääsääntöisesti oppilaan oma koulu, mutta etenkin yläasteilla ja lukioissa opetus voi tapahtua koko kaupungin yhteisissä tai alueellisissa opetusryhmissä. Opetusta tarjotaan opetussuunnitelman mukaisesti 1-2 tuntia viikossa. Vähimmäistuntimäärän saavuttamiseksi järjestetään 5.-9. luokkien aikana oman uskonnon tehostettuja opetusjaksoja, joissa opetus on monimuotoista ja eri koulujen oppilailla on mahdollisuus tavata toisiaan.

Jos oppilaan oman uskonnon opetus ei toteudu tai huoltaja ei pyydä oppilaalle oman uskonnon opetusta, oppilas voi osallistua enemmistön uskonnon opetukseen (evangelisluterilaisen uskonnon opetus), tai koulun järjestämään korvaavaan opetukseen tai elämäkatsomustiedon opetukseen, mistä sovi- taan koulun kanssa. Oppilas voi myös osallistua korvaavaan opetukseen omassa uskonnollisessa yhteisössään. Silloin koulussa ei järjestetä korvaa- vaa opetusta. Tällaisesta yhteisön antamasta korvaavasta opetuksesta tulee oppilaan tuoda kouluun todistus, joka voidaan liittää hänen oppilaskorttiinsa. Oman yhteisön korvaavasta opetuksesta ei anneta arvosanaa todistukseen.

Opetusviraston perusopetuslinja on lähettänyt 5.2.2007 alla olevat oh- jeet vuosiluokkien 1-6 koulujen rehtoreille. Ohjeissa on huomioitu mo- lempien huoltajien allekirjoitukset. Luukkaisen on vaatimuksessa 2 esit- tänyt, että lomake jaetaan myös muista kunnista kouluun kesken pe- rusopetuksen muuttaville. Opetusviraston perusopetuslinjan mukaan ehdotus on hyvä ja se lisätään alla oleviin ohjeisiin.

Kenelle jaetaan lomake Osallistuminen oman uskonnon opetukseen?

peruskoulussa koulutulokkaille KOULUUN ILMOITTAUTUMISEN YHTEY- DESSÄ

- Suomeen ulkomailta muuttaville oppilaille/opiskelijoille
- huoltajalle hänen pyynnöstään, jos hän haluaa muuttaa nykyistä asiantilaa
- lukiossa ensimmäisen vuoden opiskelijoille

Evangelisluterilaisen kirkon tai ortodoksisen kirkkokunnan jäsenten ei tarvitse täyttää lomaketta. Uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomat oppilaat ohja- taan elämäkatsomustiedon opetukseen ilman lomakkeen täyttämistä.

MUTTA:

- jos uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumaton oppilas haluaa osallistua enem- mistön uskonnon opetukseen, huoltaja täyttää lomakkeen laatikon kohdan 2.
- jos uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumaton oppilas haluaa osallistua oman uskonnon opetukseen "saamansa kasvatuksen ja kulttuuritaustansa perus- teella", hän voi niin huoltajan pyynnöstä tehdä, mutta lomake on täytettävä

Lomakkeeseen tarvitaan molempien huoltajien allekirjoitus.

9.3.2007

Termejä

Enemmistön uskonnon opetus tarkoittaa Helsingissä evankelisluterilaista uskonnon opetusta.

Koulun järjestämä korvaava opetus on jonkin muun oppiaineen (ei uskonnon) opetusta. Se voi olla

- pienryhmässä tapahtuvaa erityis- tai tukiopetusta*
- maahanmuuttajataustaisilla suomi toisena kielenä – opetusta*
- itsenäistä työskentelyä muussa luokassa tai osallistumista jonkun muun luokan oppitunnille*

Korvaavan opetuksen on vastuukysymysten vuoksi oltava valvottua.

Oman yhteisön järjestämästä korvaavasta opetuksesta pyydetään todistus asianomaiselta yhteisöltä. Vaikka siihen olisi merkitty arvosana, sitä ei merkitä lukuvuositodistukseen. Todistukseen lisätietoihin voi sen sijaan kirjoittaa sen, että oppilas/opiskelija on osallistunut ao. opetukseen, myös annetun arvion voi lisätiedoissa mainita.

Päätöslomake

Päätös tehdään vain niistä oppilaista, joiden huoltajat pyytävät oman uskonnon opetusta joko siksi, että kuuluvat johonkin uskonnolliseen yhdyskuntaan tai siksi, että he ovat oikeutettuja oman uskonnon opetukseen saamansa kasvatuksen tai kulttuuritaustansa perusteella.

Opetustoimen johtosäntö (22 §) määrittelee päätöksen tekijäksi koulun rehtorin.

Päätöstä ei tarvitse tehdä, jos huoltaja itse ilmoittaa osallistumisesta enemmistön uskonnon opetukseen, korvaavaan opetukseen tai elämäkatsomustiedon opetukseen.

Päätös tulee antaa huoltajalle kirjallisesti tiedoksi ja siihen on liitettävä valitusosoitus. Valitusosoituksia päivittää Merja Aalto-Setälä. Päätösmallit ovat liitteenä tässä ohjeessa.

Opetusviraston perusopetuslinjalla 4.-6. vuosiluokkien oppilaille touku-kuussa 2006 tehtyä kyselyä osallistumisesta enemmistön uskonnon-opetukseen ei ole tehty 7.-9. vuosiluokkien oppilaille, sillä 7. luokalle siirtyessään oppilaat täyttävät liitteenä olevan oppilastietokortin, jossa tiedustellaan, mitä uskontoa tai katsomusainetta heidän lapsensa koulussa opiskelevat. Koulut ovat tiedottaneet uskonnon ja katsomusaineen opiskeluun liittyvistä asioista tiedotustilaisuuksissaan.

9.3.2007

Keväällä 2006 yhtenäisissä peruskouluissa (1.-9. vuosiluokat) opiskelleet oppilaat saattoivat siirtyä koulunsa 7. vuosiluokalle täyttämättä oppilaskorttia. Yhtenäisiä peruskouluja Helsingissä oli tuolloin 13. Niistä suurimmassa osassa oppilaat täyttivät oppilastietokortin.

Lisätiedot:

Vahtera Sari, opetuskonsultti, puhelin 310 86766

Rauno Järnala
opetustoimen johtaja

LIITE

Oppilaskortti